

ETABLERING AF MINIVÅDOMRÅDER OG MUSEUMSLOVENS FORTIDSMINDEBESKYTTELSE

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Hvis der findes spor af fortidsminder ved jordarbejde.

Etablering af minivådområder forudsætter gennemførelse af jordarbejder. Findes der under et sådant jordarbejde spor af fortidsminder, skal arbejdet standses i det omfang, det berører fortidsmindet. Fortidsmindet skal straks anmeldes til Slots- og Kulturstyrelsen eller det nærmeste statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum.

Slots- og Kulturstyrelsen beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det skal indstilles, indtil der er foretaget en arkæologisk undersøgelse, eller om arealet skal erhverves af Slots- og Kulturstyrelsen for at bevare fortidsmindet. Senest 1 år efter, at fortidsmindet er anmeldt, kan arbejdet genoptages, medmindre Slots- og Kulturstyrelsen har afgivet indstilling om erhvervelse af fortidsmindet. Hvis det besluttet, at der skal foretages en arkæologisk undersøgelse, skal udgiften til denne som udgangspunkt afholdes af den, for hvis regning jordarbejdet udføres, medmindre fortidsmindet efterfølgende fredes efter naturbeskyttelsesloven eller erhverves med henblik på bevaring på stedet.

Slots- og Kulturstyrelsen kan i særlige tilfælde yde tilskud til udgifter til de arkæologiske undersøgelser. Ved ydelse af tilskud vil der blandt andet blive lagt vægt på, om de arkæologiske undersøgelser udgør en uforholdsmæssig stor udgift i forhold til den samlede anlægsudgift. Hvis det kulturhistoriske museum forud for igangsætning af jordarbejdet i en udtalelse har oplyst, jf. nedenstående, at jordarbejdet ikke vil indebære en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder, afholdes udgiften til den arkæologiske undersøgelse af Slots- og Kulturstyrelsen. Der kan ikke for ansøgninger indsendt i 2018 ydes tilskud efter ordningen om

tilskud til etablering af minivådområder til egentlige arkæologiske undersøgelser til forskel fra arkæologiske forundersøgelser, jf. nedenstående.

Hvis anlægsarbejdet til etablering af et minivådområde er påbegyndt og fortsat, uden at den forespørgselsordning, der beskrives nedenstående, er taget i anvendelse, og der findes spor af fortidsminder under anlægsarbejdet og projektet opgives af denne årsag, vil det bero på en konkret vurdering, om Landbrugsstyrelsen kan yde tilskud til de afholdte anlægsudgifter i medfør af ordningen om tilskud til etablering af minivådområder.

Private grundejeres tab ved ikke at kunne fortsætte den hidtidige drift, mens undersøgelsen foretages, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse er endeligt afgjort, erstattes af Slots- og Kulturstyrelsen. Kan der ikke opnås enighed om erstatningen, fastsættes denne af den taksationskommission, der er nævnt i naturbeskyttelsesloven. Bemærk, at der således ikke ydes erstatning for de tab, der følger af, at projektet forsinkes.

Mulighed for en forudgående udtalelse om fortidsminder på arealet

Det er meget u hensigtsmæssigt for gennemførelse af et projekt, hvis det bliver nødvendigt at standse gennemførelsen af dette i op til et år på et tidspunkt, hvor arbejdet er igangsat med aftaler med entreprenør m.v. Hertil kommer så udgiften til en arkæologisk undersøgelse og risikoen for, at projektet ikke kan gennemføres, hvis det besluttet, at fortidsmindet skal bevares.

For at begrænse risikoen for, at et igangsat projekt må standses, hvis der findes spor af fortidsminder, er der i museumsloven indført en forespørgselsordning, som bygherren kan vælge at tage i anvendelse. Det må anbefales at anvende denne ordning. SEGES har udarbejdet en tekst til brug ved indgåelse af aftaler med entreprenører. I denne er det anført, at det er bygherrens ansvar – inden arbejdets igangsætning – at bede det kulturhistoriske museum om at give en udtalelse om, hvorvidt der er væsentlige fortidsminder på det areal, som anvendes til projektet.

Bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres, kan forud for igangsætning af arbejdet anmode vedkommende kulturhistoriske museum om en udtalelse. Museet skal herefter fremkomme med en udtalelse med stillingtagen til, hvorvidt det arbejde, som anmodningen vedrører, indebærer en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder. Hvis det er tilfældet, skal sagen forelægges Slots- og Kulturstyrelsen. I udtalelsen skal museet tage stilling til, hvorvidt det i givet fald vil være nødvendigt at gennemføre en arkæologisk undersøgelse m.v. Museet har 4 uger til at udarbejde og fremsende sin udtalelse til anmelderen. Hvis det på grund af jordarbejdets omfang er nødvendigt at gennemføre en større forundersøgelse, kan svarfristen forlænges til 6 uger.

Udgifter forbundet med en udtalelse

Det kulturhistoriske museum afholder udgiften til en arkivalisk kontrol og en eventuel mindre forundersøgelse, der er nødvendig som grundlag for museets udtalelse. Ved gennemførelse af en større forundersøgelse afholdes udgiften af den, for hvis regning jordarbejdet skal udføres. I

særlige tilfælde kan der ydes tilskud til en sådan forundersøgelse. Arbejdet med en sådan undersøgelse kan først igangsættes efter samtykke med den pågældende bygherre.

Der er ikke fastlagt nogen præcis grænse mellem større og mindre forundersøgelser. Det er Slots- og Kulturstyrelsen, der har kompetencen til at fastsætte, hvornår der er tale om en større eller mindre forundersøgelse. Ved større jordarbejder vil der oftest være tale om en arealstørrelse på mere end 5.000 m². Mindre jordarbejder forventes kun i sjældne tilfælde af kunne afstedkomme en større forundersøgelse. Der vil i alle tilfælde være tale om en konkret vurdering. Det bemærkes, at der ved opgørelsen af størrelsen af arealet foruden det egentlige anlægsareal ofte medtages arbejdsarealer. Disse berøres ofte i væsentlig grad, medmindre skader hindres ved udlægning af køreplader eller lignende.

Ved ydelse af tilskud fra Slots- og Kulturstyrelsen til større forundersøgelser vil der blandt andet blive lagt vægt på, om omkostningerne ved forundersøgelsen er uforholdsmæssigt store set i forhold til den samlede anlægsudgift. Slots- og Kulturstyrelsen tager stilling til tilskudsspørgsmålet som led i behandlingen af den konkrete sag. I ganske særlige tilfælde kan Slots- og Kulturstyrelsen ved godkendelse af et budget for en større forundersøgelse beslutte, at den anlægsansvarlige forud for undersøgelsens påbegyndelse skal stille en bankgaranti eller anden form for sikkerhedsstillelse.

Hvis der i ansøgninger om tilskud til etablering af minivådområder, der er indsendt i 2018, er budgetteret med udgifter til en arkæologisk forundersøgelse, vil bygherren kunne få dækket disse udgifter af tilskuddet. Det gælder også, selv om projektet senere opgives på grund af fund af væsentlige fortidsminder. Forundersøgelsen må ikke være udført før, der er indsendt ansøgning om tilskud til etablering af minivådområdet.

Det kan mellem bygherren og museet være aftalt, at anlægsarbejdet påbegyndes med afgravning af muldlaget, og at museet herefter foretager sin forundersøgelse. Hvis der herefter findes spor af fortidsminder, og det fører til at projektet opgives, vil der kunne ydes tilskud efter ordningen om tilskud til etablering af minivådområder både til udgifterne til forundersøgelsen og til det indledende entreprenørarbejde. Det er under forudsætning af, at der er budgetteret med disse udgifter i tilskudsansøgningen.

Udtalelse om ingen risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder

Hvis det kulturhistoriske museum udtaler, at jordarbejdet ikke vil indebære en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder, vil arbejdet kunne sættes i gang. Hvis det herefter mod forventning viser sig, at der under jordarbejdet findes spor af fortidsminder, gælder de ovennævnte regler om standsning af arbejdet og anmeldelse til Slots- og Kulturstyrelsen fortsat. Udgifterne til en eventuel arkæologisk undersøgelse vil imidlertid i sin helhed skulle afholdes af Slots- og Kulturstyrelsen.

Udtalelse om, at der foreligger risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder

Hvis det kulturhistoriske museum vurderer, at der foreligger risiko for ødelæggelse af

væsentlige fortidsminder, skal sagen som anført ovenstående forelægges for Slots- og Kulturstyrelsen. En mulighed herefter er, at styrelsen ønsker, at der gennemføres en arkæologisk undersøgelse. Det kan give bygherren anledning til at vurdere, om udformningen af projektet kan ændres, så den arkæologiske undersøgelse kan undgås eller reduceres i omfang. Der er naturligvis også mulighed for at opgive projektet. Der kan ikke ydes tilskud efter ordningen om tilskud til etablering af minivådområder til sådanne egentlige arkæologiske undersøgelser.

Hvis resultatet bliver, at der skal gennemføres en arkæologisk undersøgelse, vil Slots- og Kulturstyrelsen fastsætte den økonomiske ramme for den enkelte arkæologiske undersøgelse efter en faglig arkæologisk vurdering. I særlige tilfælde kan der ydes tilskud til dækning af den anlægsansvarliges udgifter til arkæologiske undersøgelser. Slots- og Kulturstyrelsen tager stilling til tilskudsspørgsmålet som led i behandlingen af den konkrete sag. Ved beslutningen om eventuelt tilskud kan der bl.a. lægges vægt på, om udgifterne til den arkæologiske undersøgelse udgør en uforholdsmæssig stor udgift i forhold til den samlede anlægsudgift. Endvidere kan der ved vurderingen lægges vægt på:

1. om den anlægsansvarlige forud for igangsætning af jordarbejdet har indhentet en udtalelse fra det vedkommende kulturhistoriske museum,
2. om der forud for igangsætning af jordarbejdet er gennemført en forundersøgelse efter museumsloven,
3. om den anlægsansvarlige i videst muligt omfang har forsøgt at tilrettelægge det konkrete jordarbejde således, at behovet for arkæologiske undersøgelser begrænses mest muligt, men at der til trods herfor skal foretages arkæologiske undersøgelser, og
4. om jordarbejdet er bestemt til at skulle udføres inden for et af Slots- og Kulturstyrelsen udpeget kulturarvsareal.

I ganske særlige tilfælde kan Slots- og Kulturstyrelsen ved godkendelse af et budget for en arkæologisk undersøgelse beslutte, at den anlægsansvarlige forud for undersøgelsens påbegyndelse skal stille en bankgaranti eller anden form for sikkerhedsstillelse.

Når den arkæologiske undersøgelse er gennemført må det afklares, om de omhandlede jordarbejder herefter kan udføres, eller om arealet ønskes erhvervet til bevaring af fortidsmindet eller fortidsmindet i øvrigt fredes.

Hvis der i en sag skal gennemføres en forundersøgelse eller en egentlig undersøgelse bør det altid aftales mellem museet og bygherren, hvordan området skal reetableres efter endt undersøgelse.

Resume

Det anbefales, at der rettes henvendelse til vedkommende kulturhistoriske museum om en udtalelse som beskrevet, og at det sker i god tid inden jordarbejdet ønskes påbegyndt. En udtalelse vil i nogle tilfælde kunne afgives alene på grundlag af en arkivalisk kontrol, men ofte vil det kræve en forundersøgelse. Mindre forundersøgelser, normalt arealer under 5.000 m²,

betales af museet, mens bygherren selv må betale for større forundersøgelser, men i nogle tilfælde med mulighed for tilskud fra Slots- og Kulturstyrelsen. Der kan ydes tilskud til forundersøgelsen efter ordningen om tilskud til etablering af minivådområder, hvis udgifterne hertil er budgetteret i ansøgningen.

Hvis udtalelsen er positiv i form af, at museet udtaler, at arbejdet ikke indebærer risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder, kan arbejdet igangsættes. Hvis der alligevel findes væsentlige fortidsminder skal jordarbejderne stoppes, og der skal formodentlig foretages en arkæologisk undersøgelse, men uden betaling fra bygherren.

Hvis udtalelsen er negativ i form af, at der foreligger risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder, må bygherren vurdere, om det er muligt at ændre projektet, så udtalelsen kan ændres, eller omfanget af en eventuel arkæologisk undersøgelse kan reduceres. Hvis ikke det er muligt, må det besluttet, om der skal gennemføres en egentlig arkæologisk undersøgelse med de udgifter, der følger heraf, eller om projektet skal opgives.

Supplerende materiale

Museumsloven findes her: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162504>

Der henvises til kapitel 8 med paragrafferne 23 – 29.

Bekendtgørelse nr. 461 af 25. april 2013 om museer m.v. findes her:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=146422>

Der henvises til kapitel 5 med paragrafferne 14 -16.

Vejledning om gennemførelse af arkæologiske undersøgelser findes her:

<https://slks.dk/fortidsminder-diger/arkaeologi-paa-land/vejledning-om-arkaeologiske-undersoegelser/>

Her findes en mere detaljeret behandling af de enkelte emner. Der skal specielt henvises til "*Information til bygherre*", der findes her: <https://slks.dk/fortidsminder-diger/arkaeologi-paa-land/vejledning-om-arkaeologiske-undersoegelser/information-til-bygherre/> Heri anføres nøgletal for omkostninger til arkæologiske undersøgelser, der kan bruges til at vurdere et muligt omkostningsniveau for større forundersøgelser og egentlige undersøgelser. På vejledningssiden findes også link til en lille "Guide til bygherre".